

Narrativitet og konceptualitet i kunsthåndværket

Mette Bielefeldt Bruun

Det unikke kunsthåndværk stammer fra kunstnernes egne værksteder. Det udspringer af en personlig fordybelse i et tema, en grundform eller en teknik, og det enkelte værk kan være undervejs i måneder, måske år. Både det aktuelle og unikke glas, keramikken og smykkerne baserer sig på århundredelange traditioner inden for teknik og udformning, tilgange og erfaringer, som i disse år enten forfines, udfordres eller kombineres med andre materialer og disses teknikker og udtryk. Greb fra den aktuelle kunstscene får også indpas. Siden midten af 1900-tallet og med særlig styrke i det postmodernistiske opbrud i 1980'erne har der været tilnærmelser til samtidskunsten og et ønske om at opnå den samme status og respekt. I en del danske designpublikationer omkring årtusindskiftet tales der derfor om kunsthåndværkets identitetskrise mellem begreberne "kunst" og "design"¹ – en opdeling, der har historiske rødder tilbage til slutningen af 1800-tallet.

Opblødning af polariteter

Men er der i kunsthåndværket anno 2016 stadig denne polaritet – eller "hjemløshed" – mellem kunst og design? Man kan hurtigt fastslå, at der er mange kunsthåndværkere, der bolttrer sig ubesværet mellem de to poler. Det aktuelle kunsthåndværk vil noget andet og mere end brugsdesignet. Den kunstneriske idé er i mange tilfælde vigtigere end både funktionen, materialernes værdi og det bagvedliggende håndværk, selvom kunsthåndværket ofte bygger på massiv erfaring og imponerende håndværksmæssig kunnen. Mange samtidige kunsthåndværkere arbejder med et konceptuelt udtryk, der har berøringsflader med samtidskunsten. Men hvor den konceptuelle kunst kan være svært tilgængelig, taler det konceptuelle kunsthåndværk ofte mere umiddelbart til beskueren eller brugeren – måske fordi det manifesterer sig i genkendelige former som vase, krukke eller broche. I både glasset og keramikken inddrages nu også video, lys og lyd i installationsprægede værker, hvilket man blandt andet kunne opleve på glasudstillingen DG15 på Glasmuseet Ebeltoft i 2015. Flere og flere kunsthåndværkere indtager derfor en position mellem kunst og design med værker, der er væsentlige bidrag til spørgsmål om blandt andet tradition, politik og identitet i det postmoderne samfund. En anden traditionel opdeling inden for glas, keramik og smykker, der

➔ Siden slutningen af 1980'erne har danske smykkekunstnere taget genbrug ind i smykke-designet i det, der dengang blev kaldt containersmykker. En moderne variant over temaet ses i Mette Laiers smykker. Her er det tastaturknapper fra en overstået fase i computerens hastige udviklingsridt, der genbruges som manchetknapper. Manchetknapper. 2005. Design: Mette Laier.

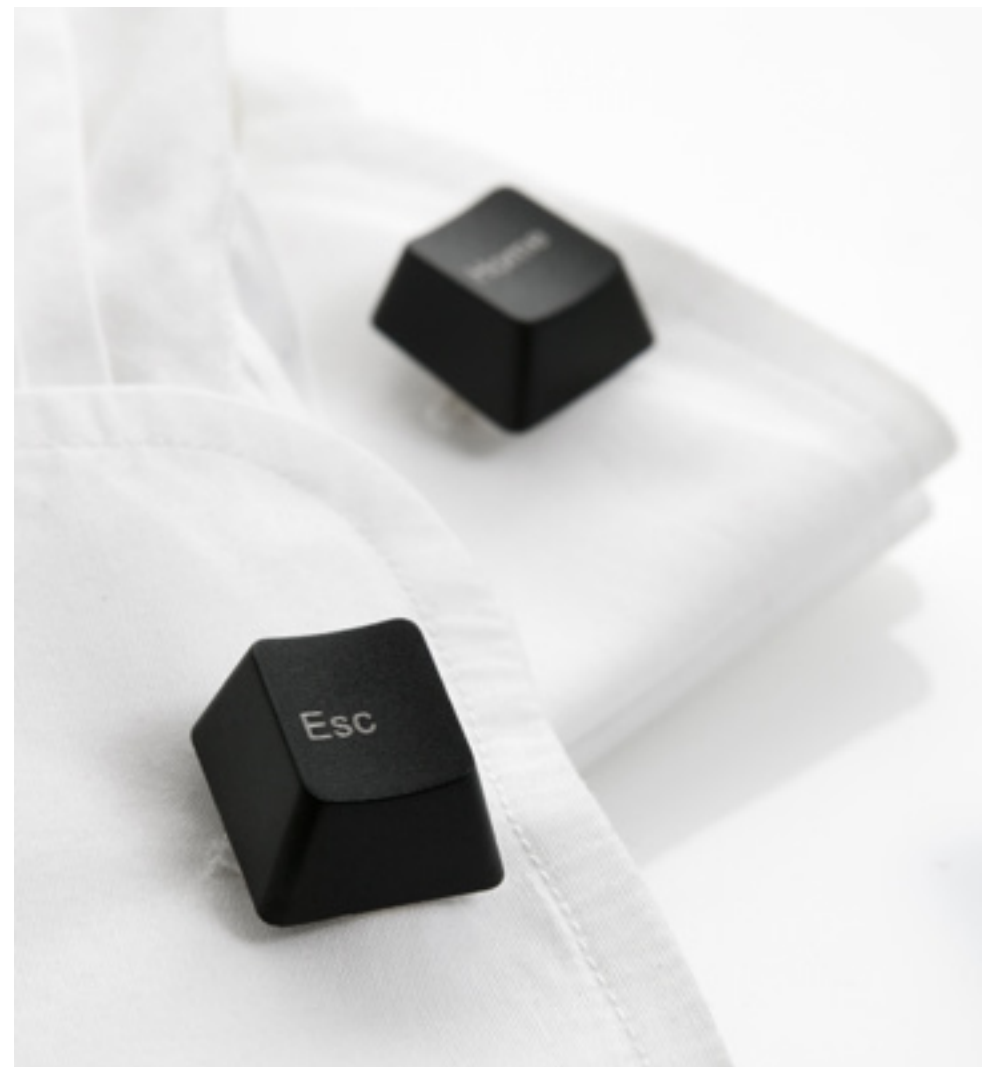
➔ Marie-Louise Kristensens broche fra 2005 er del af en serie, der kredser omkring ideen om det danske. Hun blander små fundne objekter som legetøj, broderi og emblemer med dele af ædelmetal og giver smykkerne korte, fortællende titler **IB IB HRRRAAAA. Broche. 2005. Design: Marie-Louise Kristensen.**

også har været under afvikling gennem længere tid, er skellet mellem unika og design til det brede marked. Ser man ud over det danske designlandskab, er der mange eksempler på designere og kunsthåndværkere, der fluktuerer mellem skabelsen af det individuelle, unikke værk og det kommercielle produkt. Eksempelvis går keramikeren Louise Hindsgavl begge veje og har skabt en serie keramiske skulpturer for Kähler, ligesom smykkekunstnerne Kim Buck og Mette Saabye begge har indgået samarbejder med det danske smykkefirma Troldekugler – kendt i udlandet som Trollbeads. Opblødningen af polariteten kan hænge sammen med flytningen af den kunstindustrielle produktion til udlandet og de gamle danske, hæderkronede virksomheders lukning. Den postindustrielle udvikling har gjort, at kunsthåndværkerne i dag går på strandhugst i både teknikker og formsprog, som tidligere mest fandt anvendelse inden for kunstindustrien.²

Popkunstens brud med skellet mellem fin- og massekultur i 1960'erne, der i 1980'erne blev videreført af de postmodernistiske designere, er også en tydelig tendens i det nutidige danske kunsthåndværk. Motiver hentet fra de samme populærkulturelle universer, som popkunsten gjorde brug af, finder udløb i højt forfinede kunsthåndværk.

Det kommenterende værk

Den måske tydeligste tendens inden for både glasset, keramikken og smykkekunsten er den konceptuelle tilgang til kunsthåndværket, som kendes fra den samtidige kunst. Her er det idéen, der er det bærende, ikke materialet eller forarbejdningen. Reglerne eller konventionerne for kunstens tilblivelse undersøges. Den franske kunstner Marcel Duchamp introducerede i begyndelsen af 1900-tallet ready made-kunsthåndværket, hvor brugsgenstande uden synlig værdi udstilledes som kunst og dermed blev genstand for en værdiforøgelse i kraft af den nye konstellation, genstanden blev placeret i. Dette kunstneriske avantgardegreb går igen inden for især smykkekunsten. Sammenstillinger af forskellige fundne objekter optræder hos smykkekunstneren Marie-Louise Kristensen, ofte i en retro-nostalgisk form, hvor der peges på tidligere brug og værdi: Værkerne fortæller en historie. I hendes finurlige brocher fra 2005 er det bro-

derier af dansklingende motiver sat sammen med kæder og vedhæng, som var det fortjenstmedaljer. Også Mikala Naur og Mette Laier benytter sig af genstande fra dagligdagen, der ophøjes fra det almindelige til det særlige. I Mette Laiers manchetknapper fra 2005 er det tastaturtaster fra udtjente computere, der humoristisk upcycles for muligvis at vende tilbage til deres oprindelige miljø på fondsbørsen i skjorteærmene på en børsmægler.

Sammensatte værker er også Louise Hindsgavls særkende. Hun har skabt såkaldte konversationsstykker, siden hun tog afgang fra Designskolen Kolding i 1999. Udtrykket konversationsstykker er hentet fra 1700-tallets bordopsatser i form af hyrdescener og andre fortællende figurer, men i Louise Hindsgavls porcelænsfigurer er rokokkens letsindige univers erstattet af groteske, surrealistiske og kommenterende sammenstillinger af dyr, mennesker, legetøj, planter og andre figurative elementer. Pluk fra populærkulturens gemmer er på spil i glaskunstneren Ned Cantrells værker, der både er figurative, humoristiske og fortællende. Han

tager elementer ind i sine små glasskulpturer, der giver mindelser om kunstnere som eksempelvis Jeff Koons, men også om 1940'ernes tegneserieuniverser i et værk som Hello Sailor fra 2014, hvor en Betty Boop-lignende kvindefigur optræder.

Smykket må forholde sig til dets interaktion med kroppen. Smykkekunstneren kan på den ene side fremhæve den sanselige relation og den visuelle sammensmeltning mellem krop og smykke, eller på den anden side stræbe efter smykkets autonomi i forhold til kroppen. Oveni kommer så også forholdet mellem smykke og beklædning og den kontekst, hverdag eller fest, som smykket bæres i. Denne nære relation til kroppen og kroppens bevægelser er ofte på spil i Camilla Praschs og Mette Saabyes smykker. Camilla Praschs hængemærker og nylontryklåse på nylontråd i halssmykket Registriert-Vorher fra 2002 sitrer ved hver bevægelse. Det har ikke kun en yndefuldhed, men også en stærk tilstedeværelse, der kræver noget af både bærer og dennes beklædning.

Kim Buck, der er udsprunget af The New Jewellery i 1970'erne og 1980'erne, bryder med smykkekunstens materialehierarki og tager traditionelle, genkendelige motiver og smykketyper op, og dermed bryder han samtidig med den gængse opfattelse af, hvad et smykke er. I mange af

hans værker kombineres et stærkt narrativt fokus med funktionalitet, eksempelvis i værket Bless you fra 2012, hvor et revolverskæfte kobles med et krucifiks besat med ædle sten. Værket kan bruges som broche, men er samtidig en kritisk kommentar til religionens komplekse samfundsmæssige indflydelse. Keramikerduoen Claydies bruger ligesom de nævnte smykkekunstnere humor i deres værker, der spænder fra brugsdesign til unika. De har blandt andet skabt vasen Grass, der ligner en grøftekant, for Normann Copenhagen i 2008, samt skåle, der er baseret på forskellige frisurer, hvilket ses når skålene vendes på hovedet.

Skulpturelle formeksperimenter

En del designere og kunstnere opererer med den tredimensionelle form på en måde, der er mere abstrakt skulpturel. Der arbejdes blandt andet med lysvirkninger og rummet i og omkring genstandene, således som det tydeligt artikuleres hos Jeannet Iskandar, der er en af de yngre glaskunstnere, som netop har denne skulpturelle tilgang til glasset. Hun er inspireret af rytmen og gentagelsen i musik og matematik, og forholdet til det omgivende rum omkring hendes sfærer og mellemrummene inden i dem er yderligere med til at forstærke det rytmiske indtryk. Udtrykket er taktilt, men også tekstilt, som folder og plisséer. Sfærene består af mange individuelle blæste dele, der sættes sammen til et hele. Ligesom i Ravels

Jeannet Iskandar er inspireret af rytmen og gentagelsen i musik og matematik. Skulpturens enkle, ovale form er skabt af mange individuelle, foldede glasrør, der er skåret over og fuset sammen. Som i Ravels Bolero samler enkeltelementerne sig til et større symfonisk hele. Ellipse. Objekt. 2015.

Michael Geertsens keramiske skulpturer er assemblager af både historiske referencer og fundne former. Industrielle elementer og metalblank glasur gennembrydes af de-konstruerede hverdagsgenstande, vi kender fra middagsbordet. Gult stående objekt. 2010.

musikværk Bolero, som hun selv angiver som inspirationskilde, lægges der lag på lag eller del på del til en større symfoni af gentagne elementer. Det gentagne motiv ses også hos glaskunstneren Stig Persson, hvis minimalistiske glasskulpturer bygges op af elementer i støbt glas. Glasset er mat og tungt, hvilket værkernes rene geometriske eller arkitektoniske former er med til at understrege.

Rum og lys spiller en stor rolle i mange keramiske værker, hvilket blandt andet er tydeligt hos en kunstner som Barbro Åberg. De forskellige former for strukturer i hendes værker minder om cellemembraner eller geologiske fænomener og er mulige, fordi hun i leret blander forskellige former for fibre, der understøtter materialet.³

Inden for den skulpturelle keramik finder man blandt andet Michael Geertsen, der næsten er mere skulptør end keramik. Han har en eklektisk tilgang i skabelsen af sine keramiske objekter. Han kobler industrielle elementer og hverdagsobjekter som tallerkener og kopper med en fascination af blandt andet historicismens kunstnerkeramikere. Det sidste viste en udstilling af hans værker på Næstved Museum i 2014, hvor han dykkede ned i Kählerfabrikkens univers og så paralleller til sit eget arbejde i blandt andet brugen af lustre. Geertsen fortæller om sine værker, at bevægelse er et gennemgående motiv. Figurerne skifter udtryk fra nye synsvinkler, og beskuer og omgivelserne spejles i den metalblanke glasur, når man bevæger sig rundt om værkerne. En lignende tvetydighed mellem materiale og udtryk kommer til udtryk hos glaskunstneren Marie Retpen.

☞ Med basis i klassiske grundformer, som her en cirkelrund vase, skaber Tobias Møhl udsøgte filigranarbejder inspireret af venetiansk glashåndværk. Det komplicerede mønster kombineres med en stramhed i formen og en afdæmpet farveholdning, der er kendetegnende for det nordisk design. Glassweaver. Vase. 2012.

Også Karen Bennicke arbejder med fritstående keramisk skulptur i arkitektonisk og geometrisk opbyggede eller ekspressive værker ligesom keramikeren Per Ahlmann, hvis kontrastfyldte skulpturer har et både organisk og industrielt formsprog, som er genkendeligt og alligevel ikke. Lignende skulpturelle formeksperimenter ses hos keramikeren Steen Ipsen, hvor glaserede kugleformationer danner store, molekyleagtige strukturer. Smykkekunstneren Torben Hardenberg, der ligesom Kim Buck har været med siden 1970'erne, er gået fra et opulent og eventyrligt, skulpturelt univers til en ny, ekspressiv og konceptuel minimalisme, men altid med materialer i høj karat som i værket Nine Eleven fra 2004.

Natur under lup

Den tæmmede og utæmmede, skræmmende og fascinerende, tiltrækkende og frastødende natur har altid været genstand for kreativ bearbejdelse, ikke mindst inden for glas, keramik og smykker. Der er flere veje ind i naturen for kunsthåndværkeren, f.eks. den narrative tilgang, hvor naturen eller naturlignende genstandes evne til at være billeddannende er medskabende i værket, som det f.eks. ses i Marianne Krumbachs Keramiknatur fra 2010. Figurgrupperne af mørke, døende grantræer og andre

naturformationer er på en gang rørende naive og sært ildevarslende. De er skabt i et bevidst ukunstlet og håndlavet formsprog, der taler til beskuerens fantasi og umiddelbare indlevelse.

Abstraktioner over naturens formsprog kan også være udgangspunktet, som det er det for glaskunstnerne Susanne Jøker Johnsen og Lene Bødker. Johnsen går helt tæt på naturformerne i forstørrede pollen udført i sandblæst glas, og Bødker vækker i sin cylinderserie associationer til både blodårer og knudrede træstammer. Steffen Dam gengiver detaljeret imaginære planter og hvirvelløse dyr i parafraiser over de ophobninger af genstande fra naturen på laboratorieglass og i opbevaringskasser, som kendetegnede tidligere tiders raritetskabinetter og naturvidenskabelige museer. Micha Karlsrunder ser i sine glasværker på naturen i det store og i det små – fra universet og ned til celleplan. Også glaskunstneren Trine Drivsholm må regnes blandt dem, hvis værker tager udgangspunkt i naturen.

På smykkefronten er det blandt andre Lene Wolters smykker, der har rod i naturen, men hos hende bliver naturinspirationen abstrakt, og en stram-

☞ En serie af skulpturer skabt af kugler i forskellige størrelser omviklet med lædersnører er blandt de værker, der kendetegner keramikeren Steen Ipsens virke. Både titel og formsprog leder tankerne hen på et bondageunivers, men samtidig er de stærkt minimalistiske skulpturer en undersøgelse af geometriske figurer, molekylære strukturer, spejlinger og den gentagede form. Tied Up 9. Skulptur. 2007.

☞ Keramikeren Karen Bennickes intrikat opbyggede konstruktioner har antaget mange forskellige former gennem årene, men altid med stor fokus på tekstur. Her er enkelte adskilte dele samlet til et skulpturaliseret og ekspressivt hele. Matte, runde former står i kontrast til de kantede elementer med blanke overflader. Formscape. 2003.

hed i udtrykket gør sig gældende. Det helt modsatte kommer frem hos smykkekunstneren Christine Bukkehave, der med inspiration fra Afrika og Grønland blander naturmaterialer såsom sten, hvaltand og pels i smykker i stor skala – noget, der blandt andet kan ses i ringen Tundra fra 2015.

Undersøgelse af de funktionelle arketyper

Som nævnt er der i glasset, keramikken og smykkerne en generel bevægelse væk fra den funktionelle form som vase, skål, krukke og fad over imod former, der er mere skulpturelle eller konceptuelle med afsæt i lignende tendenser fra den aktuelle kunstscene. Men der er også kunstnere, der holder fast i urformerne, men udfordrer konventionerne.

En af de mest fremtrædende danske glaskunstnere er Tobias Møhl, der er udlært glaspuster fra Holmegaard. Han tager udgangspunkt i en funktionel form, ofte vasen, men det endelige værk er unikakunst, udført med en

☛ Morten Løbner Espersen arbejder med ekspressive, stofflige eksperimenter med glasur og overflade. Hans årelange undersøgelse af den kemiske sammensætning af glasurer, hvor fejl og det lykkelige tilfælde er en del af processen, kommer her til udtryk i den stramme, enkle cylinderform, der kontrasteres af et organisk relief i lag på lag af glasurer i mange farver. 1729 Cylinder. 2014-2015.

☛ I Martin Bodilsen Kaldahls keramiske værk Spatial Drawing No. 10 udforskes både det tredimensionelle rum og kontrasten mellem de organisk bølgende rør og den stramme cylinder. De rumlige eksperimenter har ledt Kaldahl til at bruge computeren og 3D digital formgivning som et integreret arbejdsredskab i formgivningsprocessen. Spatial Drawing No. 10. 2014.

ej på plads - nyt layout laves

formidabel teknisk kunnen. Han kobler dansk glasdesign og dettes ofte nedtonede farveholdning med venetiansk glashåndværk, som han har lært af den italienske glaskunstner Lino Tagliapietra. Som man har gjort det i venetiansk glaskunst i århundreder, indsmelter han stykker af glasstænger med tråde af farvet glas i massen af klart glas.

Tora Urups minimalistiske glasværker bevæger sig ligeledes inden for denne kategori, ligesom også mange keramikere tager udgangspunkt i vase- og cylinderformen. Blandt de mest fremtrædende er Morten Løbner Espersen, Bodil Manz, Peder Rasmussen og Martin Bodilsen Kaldahl. Men hvor Morten Løbner Espersens klassiske former over årene er blevet mere og mere trængt i baggrunden til fordel for stærkt ekspressive, modellerede overflader og multifarvede glasurer, er Peder Rasmussen løbende vendt tilbage til vaseformen, eventuelt med figurativ dekoration i den glaserede overflade eller med frit modellerede, keramiske skulpturer påsat vaserne. Martin Bodilsen Kaldahl har taget det computerbaserede design til sig og bruger det sideløbende og sammen med traditionelle

keramiske tilgange i både vaser og rent skulpturelle værker. Knuder, grene og rør optræder ofte i hans værker, men værkerne har mere abstrakt end figurativ karakter. Noget lignende finder man hos keramikeren Sandra Davolio, hvis vaseformer dekorerer med enten vandrette linjeforløb eller lette "flæser", der snor sig på vasens yderside. De to erfarne keramikere Bodil Manz og Jane Reumert har begge gennem deres lange karrierer arbejdet med transparente, papirstynde krukke og vaser dekoreret med geometriske motiver, eller som hos Reumert med ekspressive farve- og materialevirkninger.

Smykkekunstneren Josefine Winther har på mange forskellige måder udforsket, hvordan det traditionelle vedhæng i et halssmykke kan have andre funktioner for bæreren ud over den æstetiske. I halssmykket Containment fra 1999 er vedhængen en moderne form for medaljon – en personlig beholder, som også på et mere konceptuelt plan markerer bæreren individuelle sfære.⁴ I andre smykker er det lyd, der udforskes, i klokkevedhæng med forskellige toner som i Ding og Resonans fra 2011.

🕒 Glaskunstner Karen Lise Krabbe udforsker i mange af sine værker forskellige materialer og kombinationen af dem. I Blind Box for NoThing støbes glas i en form af sand (Pâte de Verre). De skulpturelle former er genkendelige og alligevel uden klar reference. Blind Box for NoThing, 2012.

🕒 Peder Rasmussens figurvaser og andre skulpturelle keramiske genstande har ofte et rebuselement. Her står vandreren og hans hund på bogstaverne S-K-O-V. Hans værker har mindelser om modernismens mestre fra begyndelsen af 1900-tallet som eksempelvis Jais Nielsen. Ude i Skoven. Figurgruppe, 2010.

Stor spændvidde og mangfoldighed

Etablerede designere med rod i nybruddet fra slutningen af 1980'erne er stadig med helt i front, og helt unge designere skaber med stor ekvilibrist kunst, der vinder priser over hele verden. Der er mange veje ind i et liv som kunsthåndværker. En del af de bedste nye glaskunstnere og keramikere kommer fra glas- og keramiklinjen på designskolen på Bornholm, mens repræsentanter for den ældre generation har været på kunsthåndværkerskolerne eller i lære på de nu hedengangne glasværker og keramikfabrikker som Holmegaard og Kähler. Uddannelsen til ædelsmed er stadig en mesterlæreuddannelse, men man kan også vælge at uddanne sig på tekniske skoler som eksempelvis Københavns Erhvervsakademis Institut for Ædelmetal. Alle er i langt de fleste tilfælde efterfølgende søgt til udlandet for at finde inspiration og videreuddannelse.

Biennalen European Ceramic Context og European Glass Context på Bornholm med initiativtager Susanne Jøker Johnsen i spidsen har siden 2006 været fødselsjælpere i faserne fra nyudklækket til etableret designer, idet en udstilling med unge talenter har været en fast del af programmet. En anden biennale etableret af Danske Kunsthåndværkere og Designere, Biennalen for Kunsthåndværk og Design, holdt sin første udstilling i 1996. En censorkomitee vælger genstande blandt de indsendte værker til udstillingen og kårer en vinder af biennaleprisen. Kunstmuseet i Holstebro har med de tre Glass-udstillinger i 2004, 2007 og 2013 vist, hvad der rører sig inden for det aktuelle danske kunstglas.

Diverse danske gallerier og museer præsenterer med jævne mellemrum, hvad der sker inden for glas, keramik og smykkkunst. Blandt andet Glas-museet i Ebeltoft, Cisternerne – Museet for moderne glaskunst, Copenhagen Ceramics, Hempels Glasmuseum, CLAY – Danmarks Keramikmuseum, Koldinghus, Trapholt og Designmuseum Danmark. Fra 1999 til 2013 promoverede Statens Kunstfond dansk design og kunsthåndværk gennem det nu lukkede Danish Crafts på Amagertorv i København. Tilbage står Danish Craft Collection, en kollektion af dansk design, der vises på internationale messer og de prisbelønnede Mindcraftudstillinger, der siden 2008 hvert år med skiftende kuratorer har vist repræsentanter for dansk design frem under designugen i Milano.

En imponerende mangfoldighed karakteriserer det danske kunsthåndværk, og aktørerne på den danske glas-, keramik- og smykkescene er talrige, det være sig brugsdesignere eller kunstnere. Mange designere, også de, der fremhæves her, bevæger sig ganske ubesværet mellem flere af de ovenfor nævnte temaer. Et overgribende kendetegn inden for både glas, keramik og smykker er opdelingen mellem de koncept- og installationsprægede værker over for værker, hvor materialet er i centrum. Men bærende for selv det konceptuelle kunsthåndværk er en respekt for, fascination af og udfordring af materialet. Det er stadig det, der kendetegner langt de fleste værker.

